

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

**KESKIAIKAINEN PUKEUTUMINEN
ENNEN JA NYT SEKÄ
KESKIAIKATYYLISEN VAATTEEN
SUUNNITTELU JA TOTEUTUS**

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Tekniikan ala
Tekstiili- ja vaateustekniikka
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Selja Sivén

Lahden ammattikorkeakoulu
Tekstiili- ja vaateustekniikan koulutusohjelma

SIVÉN SELJA:

Keskiaikainen pukeutuminen ennen ja
nyt sekä keskiaikatyyllisen vaateen suunnittelu ja toteutus

Tekstiili- ja vaateustekniikan opinnäytetyö, 38 sivua

Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee keskiaikaa ja ajanmukaista pukeutumista, keskiaikaharrastamista sekä keskiaikavaatteiden käyttöä ja saatavuutta nykypäivänä. Tavoitteena on suunnitella ja valmistaa nykyaikainen vaate, joka mukailee keskiajan vaateyyliä.

Teoriaosuudessa perehdytään keskiajan pukeutumistyyliin luokka- ja sukupuolieroineen sekä keskiaikavaatteiden materiaaleihin, väreihin ja valmistustapoihin. Lisäksi tutkitaan keskiaikaharrastamista sekä keskiaikavaatteiden käyttöä ja saatavuutta nykypäivänä. Osa tutkimuksesta toteutetaan havainnointitutkimuksena keskiaikatapahtumissa. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että keskiaikaharrastaminen on maailmanlaajuista ja pitää sisällään hyvin erilaisia asioita. Yksi harrastuksen näkyvimmistä muodoista on vaatteet, joita keskiaikaharrastajat valmistavat käytettäväksi muun muassa keskiaikatapahtumissa.

Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa suunnitellaan ja valmistetaan kolme keskiajan tyyliä mukailevaa vaatetta, jotka valmistetaan yksinkertaisilla ja nykyaikaisilla menetelmillä. Vaatteiden suunnittelun lähtökohtana on mallin helppo muunneltavuus ja keskiajalla käytettyjen materiaalien käyttäminen. Valmistettaville vaatteille laaditaan kokotaulukko ja mittataulukko sarjontaa varten. Lisäksi tutkitaan vaatteiden hinnoittelua varten erilaisia hinnoittelutapoja.

Työn tuloksena syntyvät mallikappaleet kahdesta tunikasta ja yhdestä mekosta, joita käytetään muiden vaatteiden päällä. Alla käytettävien vaatteiden tyyliä vaihdellen saadaan niistä muodostettua myös keskiaikainen asukokonaisuus esimerkiksi keskiaikatapahtumiin.

Avainsanat: Keskiaika, keskiaikainen vaateus, keskiaikaharrastus, keskiaikatapahtuma, hinnoittelu

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Textile and Clothing Technology

SIVÉN, SELJA:

Medieval clothing then and now and
designing and making a medieval-style
garment

Bachelor's Thesis in Textile and Clothing Technology, 38 pages

Spring 2014

ABSTRACT

This thesis deals with The Middle Ages, medieval clothing, medieval enthusiasm and availability of medieval clothes nowadays. The aim was to design and make a modern medieval-style garment.

The theoretical part examines the fashion of medieval clothing: how social classes and gender affected the costumes, what kind of materials and colours were used and how the clothes were made. This part also deals with medieval enthusiasm and the availability of medieval clothes nowadays. A part of the research material was collected by observation in medieval events. The research showed that medieval enthusiasm includes many different aspects and is popular worldwide. One part of medieval enthusiasm is to make your own medieval costumes, which can be worn for example in the medieval events.

In the practical part of the thesis, three modern medieval-style garments were designed and made using simple and modern methods. The starting points for designing were design convertible clothes, which are made of the same kind of material as in The Middle Ages. The practical part also includes making a size table, a dimension table for grading and pricing the clothes.

The results of the thesis were samples of two different tunics and a dress, which are intended to be worn on top of other clothes. By changing the style of underneath clothes, the outfit can be worn for example in a medieval event.

Key words: The Middle Ages, medieval clothing, medieval enthusiasm, medieval event, pricing

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KESKIAIKA JA AJANMUKAINEN PUKEUTUMINEN	3
2.1	Keskiaika ajanjaksona	3
2.2	Pukeutumisen tyylikaudet	4
2.3	Luokkaerot vaatetuksessa	7
2.4	Naisten ja miesten vaatetus	7
2.5	Vaatteiden materiaalit ja värit	10
2.6	Vaatteiden valmistustavat	12
3	KESKIAIKAHARRASTUS JA –VAATTEET NYKYPÄIVÄNÄ	14
3.1	Keskiaikaseurat	14
3.2	Keskiaikatapahtumat	15
3.3	Keskiaikavaatteet	16
3.4	Keskiaikavaatteiden käyttö ja saatavuus keskiaikatapahtumissa	18
4	KESKIAIKAISEN VAATTEEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	21
4.1	Vaatteen suunnittelu ja materiaalin valinta	21
4.2	Kaavoitus ja mallikappaleiden valmistus	23
4.3	Mitoitus	26
4.4	Hinnoittelu	28
5	YHTEENVETO	31
	LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Keskiaika oli tuhat vuotta kestävä ajanjakso, joka piti sisällään monenlaisia asioita ja ilmiöitä. Meillä Suomessa kyseinen ajanjakso on koko ajan läsnä muun muassa keskiaikaisten linnojen ja kirkkojen myötä. Nämä historialliset rakennukset luovat hyvät puitteet keskiaikatapahtumien järjestämiselle ja historian elävöittämiselle. Keskiaikatapahtumia onkin järjestetty Suomessa jo lähes kahdenkymmenen vuoden ajan ja kävijämäärien perusteella ne ovat suosittuja tapahtumia. Osallistumalla näihin tapahtumiin pääsee elämykselliselle aikamatkalle menneisyyteen, oli sitten keskiaikaharrastaja tai ei.

Tämän opinnäytetyön aihe on lähtöisin kiinnostuksestani keskiaikaan. En ole keskiaikaharrastelija, enkä omista keskiaikaisia vaatteita, mutta kyseisen ajanjakson pukeutumistyyli viehättävät. Olen käynyt keskiaikatapahtumissa ja -museoissa ja ihastellut niissä kyseisen ajan vaatetusta ja elämäntyyliä. Tämän työn tarkoituksena on tutkia keskiajan pukeutumistyyliä, keskiaikaharrastamista sekä keskiaikavaatteiden käyttöä ja saatavuutta nykypäivänä. Tavoitteena on suunnitella ja valmistaa nykyaikainen vaate, joka mukailee keskiajan vaatetyyliä.

Ensimmäiseksi tutkin keskiaikaista pukeutumista: minkälaisia malleja, materiaaleja ja värejä on käytetty ja kuinka luokka- ja sukupuolierot vaikuttavat niihin. Paneudun tutkimuksessani Euroopan keskiaikaan yleisellä tasolla, koska keskiaika on laaja ajanjakso ja se on ollut eri aikaan eri maissa. Lisäsin omaa keskiaikatietouttani tätä työtä varten käymällä kesällä 2013 muun muassa Turun historiallisessa museossa sekä Tukholman ja Dublinin keskiaikamuseoissa.

Seuraavaksi tutkin keskiaikaharrastamista ja siihen oleellisesti liittyvä vaatetusta. Mitä keskiaikaharrastaminen on, mistä keskiaikavaatteita saa ostettua, kuka niitä valmistaa ja minkälaisia ohjeita ja kaavoja löytyy keskiaikaisten vaatteiden valmistamiseen, jos itse niitä haluaa tehdä. Lisäksi tutkin, valmistaaako joku sellaisia keskiaikaisia vaatteita, jotka eivät muistuta liikaa esimerkiksi teatteri- tai roolipelivaatteita, mutta voisi tarvittaessa käyttää esimerkiksi keskiaikatapahtumissa. Yhtenä tutkimuksen osana on havaintojen tekeminen keskiaikavaatteiden käytöstä ja saatavuudesta kesän 2013 keskiaikatapahtumissa.

Tutkimusten pohjalta suunnittelen ja valmistan kolme kolme keskiajan tyyliä mukailevaa vaatetta, jotka valmistetaan yksinkertaisilla ja nykyaikaisilla menetelmillä. Oikeat materiaalivalinnat, yksinkertaiset valmistusmenetelmät ja mallin helppo muunneltavuus ovat oleellinen osa vaatteiden suunnittelua ja toteutusta. Suunniteltavia vaatteita voisi käyttää myös keskiaikatapahtumissa, kun niihin yhdistää muita keskiaikaisia vaatteita ja asusteita. Laadin vaatteille myös kokotaulukon ja mittatulukon sarjontaa varten. Lopuksi tutkin vaatteiden hinnoittelua varten erilaisia hinnoittelutapoja.

2 KESKIAIKA JA AJANMUKAINEN PUKEUTUMINEN

Keskiaika käsitteenä on kaikkea muuta kuin yksiselitteinen. Sillä viitataan tiettyyn ajanjaksoon, mutta sillä voidaan yleiskielessä luonnehtia myös jotain kielteistä ja takapajuista. Keskiaika ajanjaksona jää Rooman kukoistuksen aikakauden ja kulttuuriperinnön uudestisyntymän, renessanssin väliin, ja sitä pidettiin eräänlaisena sivistyksen välikautena. ”Medium aevum” ja muut latinankieliset termit viittavat välikauteen, jotka ovat tuottaneet eri kieliin kyseistä kautta kuvaavan sanan.

(Lamberg ym. 2009, 14.)

Tässä luvussa kerrotaan, mihin keskiaika ajanjaksona sijoittuu Euroopan ja Suomen historioissa. Tämän jälkeen kerrotaan keskiajan pukeutumistyyleistä, vaateuksen luokka- ja sukupuolieroista, käytetyistä materiaaleista ja väreistä sekä vaatteiden valmistustavoista.

2.1 Keskiaika ajanjaksona

Keskiaika on Euroopan ajanjakso, joka karkeasti määritellään alkaneen noin vuodesta 500 ja yltäneen 1500-luvulle saakka. Ajanjakso vaihtelee maittain ja yhtenä ajanjakson alkamisena pidettiin Länsi-Rooman tuhoutumista vuonna 476. Keskiajan katsotaan taas päättyneen niihin aikoihin kun Itä-Rooma valloitettiin vuonna 1453, Espanja yhdistettiin kristinuskon alle (reconquista) vuonna 1491 ja Amerikka löydettiin vuonna 1492. (Lamberg ym.2009, 14–15; Hovi ym. 2013, 13)

Keskiaika voidaan jaotella kansallisesti erilaisiin alajaksoihin, mutta tyypillisimmät jaottelut perustuvat valtiollisen historian käännekohtiin ja arkkitehtuuriin viittaaviin tyylikausiin. Historiallisiin käännekohtiin perustuva kolmiosainen jaottelu muodostuu varhaiskeskiajasta (noin 500-900), sydänkeskiajasta (noin 1000-1200) ja myöhäiskeskiajasta (noin 1300-1500). Tyylikausien perusteella keskiaika jaetaan roomaaniseen eli pyörökaarityyliseen (noin 500-1150) ja goottilaiseen eli suippokaarityyliseen ajanjaksoon (noin 1150-1450). (Lamberg ym. 2009, 15; Luoma & Luoma-Tuominen, 2008, 31; Hovi ym. 2013, 14)

Kun muualla Euroopassa elettiin varhaiskeskiajalla, niin Suomessa elettiin rautakautta (noin 500-800). Tämän ajanjakson jälkeen Suomessa oli viikinkiaika (noin 800-1050) ja sitten vasta alkoi Suomessa keskiaika. Suomen varhaiskeskiaikaa (noin 1150-1323), voidaan nähdä käytettävän myös nimitystä ristiretkikausi, jonka päättymisenä pidetään Pähkinäsaaren rauhan solmimista vuonna 1323. Sydänkeskiajan (noin 1323-1397) katsotaan taas päättyneen vuonna 1397 Kalmarin sopimusasiakirjan solmimiseen. Myöhäiskeskiajan (noin 1397-1520) katsotaan alkaneen mustasta surmasta ja olleen samaan aikaan Kalmarin unionin ajan kanssa. Myöhäiskeskiajan katsotaan päättyneen Suomessa niihin aikoihin, kun Tukholmassa oli verilöyly 1520. (Vahtola 2003, 22, 25, 45; Lamberg ym. 2009, 16.)

2.2 Pukeutumisen tyylikaudet

Kirkkojen seinä- ja kattomaalauksien, patsaiden sekä arkeologisten löytöjen perusteella on saatu hyvä käsitys keskiajan vaatetuksesta ja muodista. Keskiajalla vaatemuoti vaihtui niin kuin nykypäivänäkin, mutta ei yhtä nopeasti. (Hovi ym. 2013, 13; The Museum of Medieval Stockholm 2013.)

Keskiajan tyylikaudet voidaan pukeutumisen suhteen jakaa kahteen ajanjaksoon, jotka ovat arkkitehtuuriin viittaavat tyylikaudet eli romaaninen ja goottinen. Arkkitehtuuri oli keskiajalla hallitseva taidemuoto, ja siitä saatiin vaikutteita myös keskiajan vaatetyyleihin. Esimerkiksi Gootikan tyylikautta edustavat suippokaariset, iso ikkunaiset rakennukset kuten Notre Damen katedraali Ranskassa ja Milanon tuomiokirkko, jotka kuvaavat myös kyseisen ajan vaatetuksessa havaittavia muotoja ja linjoja. (Hansen 1957, 117-119; Luoma & Luoma-Tuominen 2008, 31-32.) Keskiajan vaatetus oli tutkimissani lähteissä pääasiassa jaoteltu varhais- ja myöhäiskeskiajan vaatetyyleihin, joten käytän myös itse kyseistä jaottelutapaa tässä opinnäytetyössäni.

Varhaiskeskiajalla vaatetuksen päätehtävänä oli toimia suojana ankaraa ilmastoa vastaan, ja vaatteita puettiin sitä useampi kerros, mitä kylmempi ilma oli. Kangas oli arvokasta, joten vaatekappaleet kulutettiin loppuun, ja hyväkuntoiset osat niistä käytettiin uudestaan. Vaatteet olivat myös hyvin samantapaisia vuodenaikaan tai sukupuoleen katsomatta. Lisäksi varhaiskeskiajalla vaatteet seurasivat vartalon

luonnollisia mittasuhteita, eikä figuuria pyritty levittämään eikä pidentämään (KUVIO 1). (Hansen 1957, 119; Luoma & Luoma-Tuominen 2008, 34–35.)

KUVIO 1. Vaatetusta 900- ja 1000-luvuilta (Tiernay 2003, 27–28).

Myöhäiskeskiajalla puku kasvoi yli rajojensa samalla kun se teki figuurin solakaksi. Pystyviivoja korostettiin pukeutumisessa korkeilla päähineillä, hännällisillä hupuilla, suippokärkisillä kengillä ja laahuksilla (KUVIO 2). Vartalon muotoja alettiin myös paljastaa vartalonmukaisilla alusmekoilla ja päällysmekkojen hiha-aukkoja suurentamalla, jotta vartalon ääriviivat näkyivät aukoista. (Hansen 1957, 119-121; Luoma & Luoma-Tuominen 2008, 34–35; The Museum of Medieval Stockholm 2013.)

KUVIO 2. 1200- ja 1300-luvun aateliston vaateetusta (Tiernay 2003, 30)

Keskiajalla oli tyypillistä, että vaatteita puettiin useampi kerros päällekin. Pukukerrokset olivat yleensä alustavaatekerros, aluspukukerros, päällyspukukerros ja ulko- tai matkavaatekerros. Alusvaatekerroksen tarkoituksena oli suojata muita pukukerroksia ihon eritteiltä, ja materiaali oli lähes aina helposti pestävää kasvikuitua. Alusvaatekerroksen päälle puettiin malliltaan yksinkertainen alusvaatteet piilottava aluspukukerros, joka useasti näkyi päällimmäisen vaatekerroksen alta. Aluspuvun päällä käytettiin vyötä, johon kiinnitettiin erilaisia esineitä kuten rahakukkaro. Vyölle nostettiin tarvittaessa vaatteiden helmoja liikkumista helpottamaan. Aluspuvun päällä käytettiin päällyspukua, ja niitä oli sekä hihattomia että hihallisia, ja sen malli riippui henkilön yhteiskunnallisesta asemasta, muodista ja henkilökohtaisista mieltymyksistä. Päällyspukuja voitiin käyttää useampia päällekin korvaamaan esimerkiksi ulkovaateetusta. Pähine oli myös keskiajalla tyypillinen osa vaateetusta, ja sitä pidettiin jatkuvasti päässä. (Lister 1972, 12-13; Hovi ym. 2013, 102-103, 151; The Museum of Medieval Stockholm 2013.)

2.3 Luokkaerot vaatetuksessa

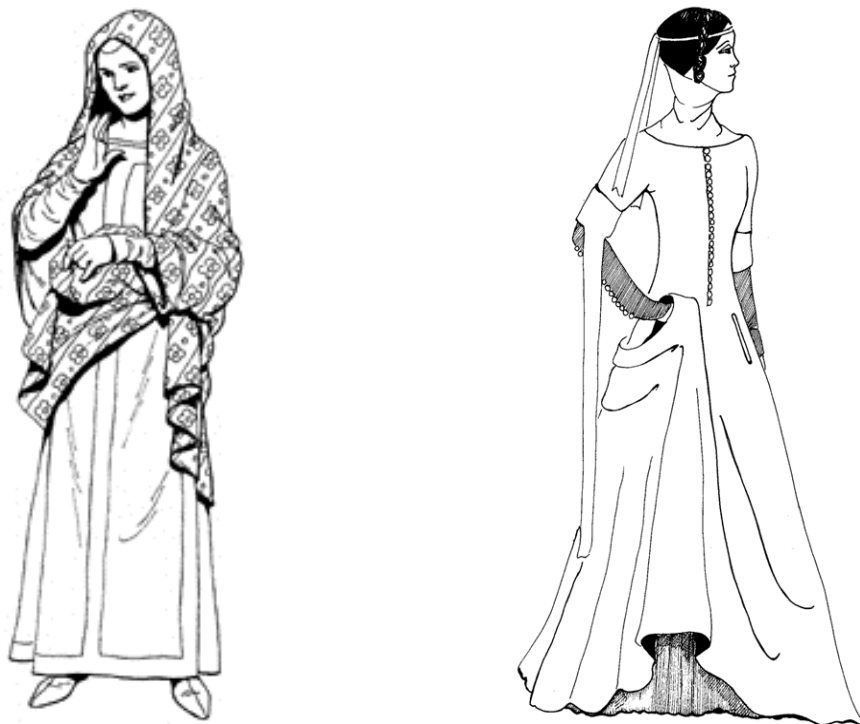
Keskiajalla ihmisten oli pukeuduttava varallisuutensa ja säätynsä mukaan. Oli tärkeää pystyä asettamaan ihminen paikalleen yhteiskunnan hierarkiassa pukeutumisen perusteella. (The Museum of Medieval Stockholm 2013; Hovi ym. 2013,16-17.) Luokkaerot näkyivät muun muassa vaatekappaleiden määrinä, arvokankaiden käyttönä, pukujen koristeluna ja runsaana kankaan käyttönä. Maalaisilla oli vain paidan päälle vyötetty suora mekko, jonka alta paidan hihat näkyivät (KUVIO 1). Aatelisilla oli varaa käyttää paidan päällä yhtä tai kahta pukua sekä esimerkiksi valmistaa pukuihin pitkiä laahuksia, joita on kuvattu aiemmin esite-tyssä kuviossa 2. Hovipiireissä käytettiin runsaasti kirjoiltuja viittoja, jotka olivat vuorattu erivärisillä kankailla tai turkiksilla. Rikkailla taas oli turkisviitta (crosma), jota käyttivät sekä miehet että naiset. (Contini 1967, 66; Koskimies 1983, 56.)

Keskiajan loppupuolella vaatteet muuttuivat aina vain hienoimmiksi ja ylellisemmiksi erilaisine koristuksineen ja laahuksineen. Tähän tuhlailuun pyrittiin tekemään loppu erilaisia lakeja säätelemällä vuosien saatossa. Muun muassa naisia kiellettiin käyttämästä liiallisia koristuksia, ja jossain vaiheessa kiellettiin kokonaan käyttämästä esimerkiksi helmiä sekä kulta- ja hopeapunoksia. Ranskan kuningas Filip Kaunis taas (v. 1268-1314) kielsi rikkaimpaa luokkaa omistamasta enemmän kuin neljä pukua, ja naimattomilla naisilla sai olla vain yksi puku, jos he eivät olleet perineet linnaa. Lakien rikkomisesta seurasi sakkorangaistuksia, mutta siitä huolimatta niitä rikottiin. (Contini 1967, 84; Hovi ym. 2013,17.)

2.4 Naisten ja miesten vaatetus

Keskiajalla vaatteilla viestitettiin sukupuolen sijaan yhteiskunnallisesta asemasta. Tämän vuoksi vaatteet eivät olleet niin erotettavissa miesten tai naisten vaatteiksi kuin nykyään. Naisten ja miesten vaatetus erosi eniten päähineiden ja jalanverhojen osalta. Keskiajalla oli myös tavallista, että miehet omaksuivat muodin aikaisemmin ja esimerkiksi napit olivat käytössä miesten vaatetuksessa vuosikymmeniä, ennen kuin ne siirtyivät naisten vaatteisiin. (Hovi ym. 2013, 94-95; The Museum of Medieval Stockholm 2013.)

Varhaiskeskiajalla naisenpukuun kuuluivat yleensä alus- ja päällysmekko, huntu ja vaippa eli suorakaiteen muotoinen viitta (KUVIO 3). Pellava- tai silkkikankainen paita ilmestyi uutena vaatekappaleena naisenpukuun sekä pään peittäminen Roomattarien tapaan. Vaippa kiinnitettiin naisilla soljella rinnalta muiden vaatteiden päälle, ja siihen kuului myös huppu. (Hansen 1957, 118; Hovi ym. 2013, 106.)

KUVIO 3. Naisten pukeutumistyyliä varhais- ja myöhäiskeskiajalta. (Tierney 2003, 27; Ruby 1994, 37.)

Naiset alkoivat aikojen saatossa saada uuden yhteiskunnallisen aseman, joka rohkaisi heitä haluamaan tyylikkäämpiä vaatteita ja käyttämään enemmän muun muassa alusvaatteita. Kuten kuvio 3 näkee, niin naiset alkoivat myös näyttää vartalon linjoja tiukemmilla vaatteilla. Lisäksi he alkoivat paljastaa ihoaan esimerkiksi syvemmillä kaula-aukoilla ja isommilla kädenteillä. Muodista tuli naisille aina vain tärkeämpi asia mitä lähemmäksi keskiajan loppua mentiin. (Ruby 1994, 37; Contini 1967, 76–78, 84.)

Miehenpukuun varhaiskeskiajalla kuului hyvin samantapaisia vaatteita kuin naisilla. Miehet pukeutuivat mekkoon tai tunikaan, vaippaan sekä pitkä kaatioon (bruoch), joka oli pitkät sääriä myötäilevät housut (KUVIO 4). Lisäksi miehenpukuun saattoi kuulua myös mekon tapainen rengaspanssaripaita. Miesten mekko oli pitkähihainen, väljä, löysä, umpimekko, joka ulottui tavallisesti polviin saakka ja se sidottiin vyöllä. Vaippa taas sidottiin soljella oikealta olalta muiden vaatteiden päälle. (Hansen 1957, 117–118; Lister 1972, 12.)

KUVIO 4. Miesten pukeutumistyyliä varhais- ja myöhäiskeskiajalta. (Tiernay 2003, 27; Ruby 1994, 37.)

Ajan kuluessa miesten vaatetus alkoi muistuttaa enemmän naisten vaateetusta. Pitkästä laahuspuvusta alkoi muodostua tärkein vaatekappale, ja sen päälle alettiin myös vetää toinen hihatton mekko (surcout). Kaatiot alkoivat myös menettää tehtävänsä, koska pitkä puku peitti jalat. Vaippaa käytettiin enää lähinnä suojaavana

vaatekappaleena matkoilla, eikä se enää ollut vapaan miehen tunnus, joka riisuttiin pois päältä kunnioituksen merkiksi. (Hansen 1957, 120.)

Keskiajan loppupuolella alkoi miehen vaatetus muuttua myös vartalon muotoja paljastavammaksi. Tilalle tuli lyhyt vartalonmukainen puku, johon kuuluivat jakku ja pitkät sukkahousut (KUVIO 4). Jakkua ei voitu enää pukea ylle pään yli pujottamalla, joten se leikattiin edestä auki ja kiinnitettiin napeilla. Aikojen saatossa jakun pituus alkoi kasvaa, ja sen päälle saatettiin vetää myös pitkä leveähäinen mekko (houppelande). Pukuihin alkoi myös kuulua entistä korkeampia päähineitä sekä pitempiä suippokärkisiä kenkiä, jotka kuvaavat hyvin goottilaista ajanjaksoa. (Hansen 1957, 121–122.)

2.5 Vaatteiden materiaalit ja värit

Keskiajalla kankaat olivat kotitekoisia tai tuontikankaita. Kotitekoiset kankaat valmistettiin pääasiassa villasta, mutta myös pellavaa, hamppua ja nokkoskuitua saatettiin käyttää jossain puolella Eurooppaa. Tuontikankaat, kuten silkki ja sametti, olivat yleensä kalliita, ja niihin oli varaa vain ylhäisöpiireillä. Puuvillaa käytettiin myös, mutta sen käyttö oli vähäistä kehrästekniikan kehittymättömyyden vuoksi. (Koskimies 1983, 55; Luoma & Luoma-Tuominen 2008, 34-36.)

Turkiksia käytettiin keskiajalla paljon niiden käytännöllisyyden vuoksi. Ne suojasivat kylmyydeltä, ja niillä reunustettiin vaatteita, koska ne olivat kevyitä, vettähyhkiviä ja hengittäviä. Turkiksia käytettiin eri yhteiskuntaluokissa, mutta arvoturkikset kuten, soopeli, kärppä ja kettu, olivat niitä, joita käytettiin ylhäisöpiireissä. Köyhemmät tyytyivät käyttämään lampaan tai kanin turkiksia vaatteissaan. (Luoma & Luoma-Tuominen 2008, 36.)

Keskiajalla varakkaan henkilön erotti kankaan laadun ja vaateen mallin lisäksi myös kankaiden väreistä ja sävyistä. Kotivärjäyksessä käytettyjen värikasvien sävyt poikkesivat ammattivärjärien käyttämistä kauppavärikasvien sävyistä. Kotivärjäri sai väriaineet luonnon eri kasveista, ja niillä värjätyistä kankaista ei saatu yhtä kirkasta lopputulosta kuin kauppavärikasveista. (Hovi ym. 2013, 77.) Vaate-

tuksen väreillä ilmaistiin myös yhteiskunnallista asemaa. Kirkkaimmat värit, kuten tulipunainen ja vihreä, varattiin hienoille naisille ja sininen työläisille. Munkit taas pukeutuivat valkeaan, kirjurit tumman vihreään, aseenkantajat mustaan ja juovikkaat moniväriset kankaat kuuluivat läheteille ja paašeille. (Contini 1967, 83.)

Keskiajalla vaatteiden värjäämisen lisäksi kankaita kuvioitiin esimerkiksi painamalla ja kuvioon kutomalla kangaspuissa. Kuviot painettiin kankaisiin käsin kai-verretuilla painolaatoilla, jotka oli valmistettu puusta. Kuvioden aiheet otettiin luonnosta, joten niissä oli paljon esimerkiksi eläimiä, lehtiä ja lintuja. Varhaiskeskiajalla tyypillinen kuvio oli ympyrä, jonka sisällä oli eläin ja myöhäiskeskiajalla tyypillisiä kuvioita olivat suurikokoiset kukat ja granaattiomenat. (Hovi ym. 2013, 72-74.)

Varhaiskeskiajan romaaninen kausi oli väri-iloista aikaa, ja siihen kuuluivat puhtaat ja voimakkaat värit, kuten taivaansininen, lehdenvihreä ja kirkkaanpunainen (Hansen H. 1957, 118). 1100-luvusta lähtien arvostettiin sinistä ja vihreää sävyä. Sinistä sävyä pidettiin ”taivaallisena” ja vihreää kevään ja uudestisyntymisen värinä. Punainen väri ilmaisi rohkeutta ja ylhäisyyttä, vaikka se oli toisaalta myös pyövelien ja prostituoitujen väri. Keltaista pidettiin pelkuruuden värinä, ja se liitettiin yhteiskunnan hylkiöihin ja mielipuoliin. (Luoma & Luoma-Tuominen 2008, 35.)

Myöhäiskeskiajan lähestyessä alkoi pukujen väreillä olemaan suuri merkitys. Alus- ja päällismekon värien sointuvuuteen kiinnitettiin huomiota, ja värien valitsemistaitoa pidettiin aistikkuuden merkinä. Pukuja alettiin myös tehdä kaksiväriksi siten, että vasen ja oikea puoli olivat erivärisiä. Tämä kaksivärisyys (miparti) oli muodissa keskiajan loppuun asti ja siirtyi myös housuihin. (Hansen 1957, 121; The Museum of Medieval Stockholm 2013.)

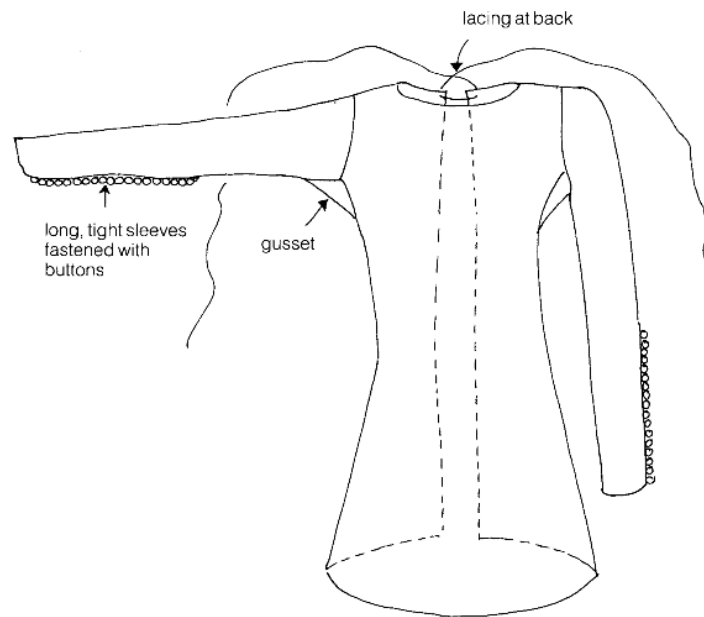
2.6 Vaatteiden valmistustavat

Keskiajalla vaatteet ommeltiin käsin neulalla ja langalla. Saumat ja päärmeet ommeltiin huolellisesti erilaisin nykypäivänäkin käytettävien pistoin kuten esimerkiksi pykä-, etu- ja napinläpipistoin. Saumavarat olivat pieniä, koska niihin ei haluttu tuhjata kangasta. Vaatteet kiinnitettiin hakasin, soljin tai nyöreillä eli pauloitettiin. Monimuotoiset hihat ommeltiin tai pauloitettiin usein päällä paikoilleen. Myöhemmin keskiajalla tulivat käyttöön napit, joiden ansioista vaatteesta sai istuvamman ja helpommin päälle puettavan. (Koskimies 1983, 55-56; Hovi yms. 2013, 245-246, 249.)

Varhaiskeskiajalla vaatteiden tuli olla väljiä ja vartalon muotoja piilottavia. Vaatteet olivat hyvin suoralinjaisia ja niihin saatiin lisäväljyyttä kiilojen avulla. Puvut vedettiin pääasiassa pään yli, joten kaula-aukkojen tuli olla väljiä, tai niiden tuli olla halkiollisia. Vyötärön väljyyttä kasattiin usein laskoksiksi vyön alle. Nykypäivän kaltaisia taskuja ei vielä tunnettu, joten varhaiskeskiajalla käytetyt taskut olivat irrallisia vyöhön kiinnitettäviä lapällisiä taskuja, joissa säilytettiin kaikenlaista pikkutavaraa. Vyöllä koristettiin myös asukokonaisuutta, ja siitä tehtiin niin pitkä, että ylimääräinen pituus riippui koristeltuineen päineen edessä. (Koskimies 1983, 53, 57; Luoma & Luoma-Tuominen 2008, 34; Hovi ym. 2013, 186.)

1300-luvulle saakka naisten aluspuku (cotte) pysyi samankaltaisena, kun taas päällyspuku (surcot) kävi läpi monenlaisia muodonmuutoksia. Aluspuvun pääntie laajentui ja halkio pauloitettiin tai suljettiin soljella. Napit tulivat käyttöön 1200-luvulla, ja tämän seurauksena esimerkiksi päällyspuvusta alettiin jättää saumoja ompelematta, ja ne suljettiin joko kokonaan tai osittain napeilla. Kainaloihin ja haaroihin täytyi alkaa ommella kiiloja, koska vaatteista pystyttiin tekemään istuvampia uusien valmistusmenetelmien avulla. (Koskimies 1983, 63; Ruby 1994, 35.)

KUVIO 5. Vaatteen valmistukseen liittyviä työtapoja. (Ruby 1994, 35.)

Yllä olevasta kuviosta 5 näkee edellä mainittuja vaatteen valmistustapoja kuten selän pauloitus, kainalokiilat ja hihojen napituksen kyynerpäätä alaspäin. Myöhäiskeskiajalla alettiin päällyspukujen etuosaan tekemään halkioita, jotta pystyttiin helpommin käyttämään päällyspuvun alla vyöllä roikkuvia irrallisia taskuja. Myöhemmin halkioihin alettiin liittää taskupusseja, jolloin ne alkoivat muistuttaa nykyajan taskuja. (Koskimies 1983, 63; Ruby 1994, 36.)

Keskiajalla kangas oli arvokasta, joten kaikki kudonnasta ja ompelusta jääneet langanpätkät hyödynnettiin nauhojen ja nyörien valmistamiseen. Nauhoja ja nyörejä käytettiin vaatteiden kiinnitykseen, koristeluun ja saumavarojen huolitteluun. Nauhoja ja nyörejä oli helppo valmistaa, ja niitä voitiin valmistaa erilaisilla tekniikoilla. Nauhojen valmistustekniikoita oli esimerkiksi lauta- ja pirtanauhat. Nyörejä valmistettiin esimerkiksi kiertämällä, sormeilemalla ja iskemällä. (Hovi ym. 2013, 221, 228, 230.)

3 KESKIAIKAHARRASTUS JA –VAATTEET NYKYPÄIVÄNÄ

Keskiajan harrastaminen on laaja käsite, koska sitä voi harrastaa monella eri tavalla. Keskiaikaharrastamisen pääosassa ovat eurooppalaisten kulttuurien tutkiminen ja historian elävöittäminen. Suomen monissa keskiaikaseuroissa tärkeässä roolissa on yhteisöllisyys ja tiedon jakaminen. (Bergman 2014.)

Tässä luvussa kerrotaan keskiaikaseuroista ja niiden toiminnasta, keskiaikatapahtumista sekä keskiaikavaatteiden käytöstä, valmistamisesta ja saatavuudesta nykypäivänä. Luvun lopussa kerron omista kokemuksistani ja havainnoistani keskiaikatapahtumista, niihin pukeutumisesta ajan hengen mukaisesti sekä tapahtumissa myytyjen vaatteiden tarjonnasta.

3.1 Keskiaikaseurat

Suomessa toimiva Suomen keskiaikaseura ry on osa kansainvälistä historianelävöittäjien Society for Creative Anachronism –järjestöä, joka pyrkii elävöittämään keskiajan ja renessanssin kulttuureja eri tavoin. Järjestöön kuuluu yli 30.000 jäsentä ympäri maailmaa. Suomen keskiaikaseura toimii maanlaajuisena kattojärjestönä kuudelle jäsenyhdistykselle. Näitä yhdistyksiä ovat Hämeenlinnassa, Tampereella ja Valkeakoskella toimiva Hämeen keskiaikaseura, pääkaupunkiseudulla toimiva keskiaikaseura Hukka, Kouvolassa, Valkealassa ja Kuusankoskella toimiva keskiaikaseura Miehonlinna, Turun keskiaikaseura Unikankare sekä Kotkan ja Oulun keskiaikaseurat. (Suomen keskiaikaseura ry 2014a; Society for Creative Anachronism Inc 2014.)

Suomessa toimii edellä mainittujen seurojen lisäksi myös muita keskiaikaseuroja kuten muun muassa Elävä keskiaika, Hollolan keskiaikaseura ja Sommelo. Näistä esimerkiksi Hollolan keskiaikaseura järjestää joka toinen vuosi Hollolan kirkonkylällä keskiaikamarkkinat. Keskiajan elävöittämistä live-roolipelimuodossa harastetaan muun muassa Alasin ry:ssä ja Harmaasudet ry:ssä. (Alasin ry 2014; Harmaasudet ry 2014.)

Keskiaikaseurojen toiminta keskittyy pääasiassa erilaisiin harrastuspiireihin ja keskiaikatapahtumiin. Harrastuspiirit voivat olla esimerkiksi ruoanlaittoon tai käsitöihin liittyviä, ja näihin ovat kaikki tervetulleita mukaan ilman ennakkotietoja, -taitoja tai keskiaikaisia varusteita. Keskiaikatapahtumiin taas pukeudutaan ajan hengen mukaisesti ja eletään muutenkin kuin keskiajalla on ollut tapana. (Suomen keskiaikaseura ry 2014b.)

3.2 Keskiaikatapahtumat

Suomen ensimmäiset keskiaikatapahtumat on järjestetty 1990-luvulla. Keskiaikatapahtumat ovat kulttuuritapahtumia, joissa esitellään keskiaikaista elämää, viihdytetään yleisöä ja pidetään yllä keskiaikaista tunnelmaa. Kuuluisin ja suurin keskiaikatapahtuma on Turun keskiaikaiset markkinat, jotka kestävät neljää päivää. Toiseksi suurin keskiaikatapahtuma on Hämeen keskiaikamarkkinat, jotka pidetään Hämeenlinnassa ja ne kestävät kolme päivää. Turun keskiaikamarkkinat järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1996 (Turun suurtorin keskiaika ry 2014) ja Hämeen keskiaikamarkkinat vuonna 1997 (Arvonen 2014). Muun muassa nämä edellä mainitut tapahtumat järjestetään Suomen keskiajan keskuspaikkojen ympärille. Muita Suomessa järjestettäviä keskiaika-, viikinki ja muinaismarkkinoita tai tapahtumia järjestetään muun muassa Hollolassa, Kouvolassa, Pyhtäällä, Savonlinnassa, Rovaniemellä, Imatralla, Ulvilassa, Halikossa, Eurassa, Rosalassa ja Laukaalla. (Wikipedia 2013.)

Keskiaikatapahtumia järjestetään pääasiassa keskiaikaseurojen toimesta, mutta myös muut tahot voivat niitä järjestää kuten esimerkiksi kunnat ja kaupungit. Osa tapahtumista ja markkinoista ovat ilmaisia, kuten esimerkiksi Kesä-Heikin keskiaikamarkkinat Pyhtäällä ja Turun keskiaikamarkkinat ja osa pääsymaksullisia, kuten esimerkiksi Hämeen keskiaikamarkkinat Hämeenlinnassa ja Hollolan keskiaikamarkkinat. Ilmaistapahtumissa voi olla tarjolla ohjelmaa erillistä maksua vastaan kuten, esimerkiksi Rohan Tallien turnajaiset Turun keskiaikamarkkinoilla.

Keskiaikatapahtumien tunnelmaa luodaan tapahtuma-alueen puitteiden lisäksi erilaisten musiikkiesitysten, näytelmien sekä työnäytösten ja -pajojen avulla. Kes-

kiakatapahtumien tunnelman luomiseksi myös markkinamyymiä edellytetään pukeutumaan keskiaikaisesti, somistamaan ja naamioimaan myyntipaikka keskiaikaisesti sekä myymään sellaisia tuotteita, jotka olisivat olleet mahdollisia kyseisenä aikakautena. Myyjien lisäksi talkoolaiset ja keskiaikaharrastajat pukeutuvat tapahtumiin keskiaikaisesti. Muilta tapahtumiin osallistujilta ei edellytetä ajan hengen mukaista pukeutumista. Useisiin tapahtumiin on myös pystytetty keskiaikaleirit, joissa tapahtumien järjestäjät, myyjät tai muut keskiaikaseuralaiset yöpyvät ja elävät keskiaikatapahtuman ajan.

3.3 Keskiaikavaatteet

Keskiaikaharrastamisen näkyvin osa ovat varmaankin vaatteet, joita pääasiassa valmistetaan käytettäväksi keskiaikatapahtumissa. Keskiaikaharrastajat tekevät pääasiassa omat vaatteensa, mutta myös tekevät niitä ammattilaisilla tai ystävilleen. Vaatteet tehdään joko sen mukaan, minkä aikakauden tai maanosan vaatteet miellyttävät silmää tai sitten keskiaikapersonan mukaan. Keskiaikaseuroissa harrastetaan paljon käsitöiden tekemistä, ja sen vuoksi harrastuspiireissä syntyykin vaatteita ja asusteita harrastajan itsensä tai toisen harrastajan käyttöön. (Suomen keskiaikaseura ry 2014c.)

Keskiaikavaatteiden kaavoja ja työohjeita on jaossa esimerkiksi eri keskiaikayhdistysten ja – tapahtumien kotisivuilla sekä keskiaikaharrastajien blogisivuilla. Näillä ilmaiseksi jaettavilla kaavoilla ja ohjeilla voi valmistaa itselleen yleensä yksinkertaisen asun. Jos omat taidot riittävät vähän vaativimpiinkin töihin, voi eri vaatavuusasteen asuja tehdä myös ostokaavoilla toteutettuna. Kaavoja myyvät muun muassa Sophias Ateljé (ruotsi), Butterick (englanti, ranska), Simplicity (englanti, espanja) sekä Burda ja MCall's. Edellä mainittuja kaavoja saa ostettua ainakin erilaisista verkkokaupoista. Suomenkielisiä kaavoja saa ostettua muun muassa Leikkaa & Ompele verkkokaupasta, josta kaavat saa maksun jälkeen tulostaa ulos omalla tulostimella. (Vivican viivakoodi Ky 2014.)

Keskiaikaseurat, kansanopistot ja muut vastaavat tahot järjestävät myös erilaisia kursseja ja työpajoja keskiaikavaatteiden valmistamiseksi. Jos omat taidot eivät

riitä valmistamaan keskiaika-asua, voi myös oman keskiaika-asunsa teettää kenellä tahansa ompelijalla, mutta keskiaikavaatteisiin erikoistuneita ompelimoita on myös olemassa. Näitä ovat esimerkiksi Turussa toimivat Hiien kissa, MiParti ja Black clothing Hiiden sekä Jokioisissa toimiva Medievalia.

Keskiaikavaatteita, -asusteita ja -tarvikkeita saa ostettua myös valmiina. Löysin Internetistä yllättävän monta verkkokauppaa, jotka myyvät erilaisia keskiaikavaatteita. Hinnat vaihtelevat muutamasta kymmenestä eurosta muutamaan sataan euroon. Laajin tarjonta oli ulkomaalaisissa verkkokaupoissa, kuten Medieval Market (Puola), Armstreet (Yhdysvallat), Back to History (Saksa), Larp Fashion (Saksa), the Renaissance Store (Yhdysvallat), The Tudor Shoppe (Yhdysvallat). Suomessa keskiaikavaatteita myy esimerkiksi Jana's Natural (Espoo) ja Rautaportti (Kaarina). Löytämäni verkkokaupat ja valmistajat myivät mielestäni sellaisia vaatteita, joiden asiakaskohderyhmänä voisivat olla esimerkiksi keskiaikaharrastajat ja live-roolipelaajat. Muutamia verkkokauppoissa myynnissä olleita vaatekappaleita voisi mielestäni kuitenkin käyttää normaalin vaateen tapaan, jos asukokonaisuuteen yhdistää jotain muuta nykyaikaista vaatetta.

Keskiaikavaatteita voi myös löytää niin uutena kuin käytettynä Internetin osto ja myyntikauppapaikoista, kuten esimerkiksi Huuto, Tori ja Ebay. Yksittäistä käyttökertaa varten voi keskiaika-asun myös vuokrata. Teatterien yhteydessä toimii useasti pukuvuokraamot, jotka vuokraavat erilaisia asuja. Lisäksi keskiaikavaatteita ilmoittavat vuokraavansa muun muassa Lions-liitto Porvoossa, Hämeen linnan keskiaikayhdistys Hämeenlinnassa, Artistiasu Keravalla ja Turun Suurtorin keskiaika ry Turussa. (Suomen Lions-liitto ry 2014; Hämeen keskiaikamarkkinat 2014; Artistiasu Oy 2014a; Turun Suurtorin keskiaika ry 2014.)

Pukujen vuokrahintoihin vaikuttavat yleensä vuokra-aika ja puvun monimuotoisuus. Turun suurtorin keskiaika ry (2014) ilmoittaa keskiaikaisten markkinoiden kotisivuilla keskiaika-asun hinnaksi 60 euroa, 1-5 päivän vuokra-ajalla. Artistiasu Oy (2014b) ilmoittaa kotisivuillaan asukokonaisuuden keskimääräiseksi vuokraushinnaksi noin 80-100 euroa, viikon vuokra-ajalla.

3.4 Keskiäkavaatteiden käyttö ja saatavuus keskiäikatapahtumissa

Olen käynyt ensimmäisen kerran keskiäikamarkkinoilla noin kymmenen vuotta sitten. Sen jälkeen olen käynyt keskiäikatapahtumissa vaihtelevasti, mutta muutamana viime vuonna keskimäärin kaksi kertaa kesässä. Kesän 2013 aikana kävin neljässä eri keskiäikatapahtumassa tekemässä havainnointitutkimusta tätä opinnäytetyötä varten. Tarkoitukseni oli selvittää miten ihmiset pukeutuvat keskiäikatapahtumiin ja myydäänkö tapahtumissa minkälaisia vaatteita. Kävin kesän aikana Kesä-Heikin keskiäikamarkkinoilla Pyhtäällä, Turun keskiäikamarkkinoilla Turussa, Verlan aika -tapahtumassa Kouvolassa ja Hämeen keskiäikamarkkinoilla Hämeenlinnassa.

Kesä-heikin keskiäikamarkkinat järjestettiin ensimmäisen kerran kesällä 2013 ja siellä oli reilu 1000 kävijää (Kaakko 135° 2013). Verlan aika -tapahtuma on järjestetty ensimmäisen kerran vuonna 2008, ja vuonna 2013 siellä kävi reilu 4000 kävijää (Sanoma Lehtimedia Oy 2014). Kesä-Heikin keskiäikamarkkinat ja Verlan aika olivat sen verran pieniä tapahtumia, että niissä tuotevalikoimakaan ei ollut laaja. Vaatteita näissä tapahtumissa myivät pääasiassa vain Oranssi uni ja Re-Do. Oranssi Uni valmistaa vaatteita itse värjätyistä kankaista. Käytetyt materiaalit ovat pellava, hamppu, silkki ja villa. (Ryöppy 2014.) Lisäksi myynnissä oli muutamia itse neulottuja villatakkeja ja asusteita. Re-Do taas valmistaa erilaisia pientuotteita kierrätysmateriaaleista, kuten vetoketjuista, metallitölkkien klipsuista, napeista ja vanhoista vaatteista. Markkinoilla myydyt vaatteet olivat pääasiassa mekkoja, hameita ja tunikoita, jotka on valmistettu vanhoista kauluspaidoista.

Turun ja Hämeenlinnan keskiäikatapahtumat olivat sen verran suuria tapahtumia, että niissä myytävien tuotteiden valikoima oli huomattavasti suurempi kuin muissa tapahtumissa. Molemmat tapahtumat on järjestetty ensimmäisen kerran 1990-luvulla, joten ne ovat saaneet hyvän jalansijan keskiäikatapahtumien keskuudessa. Turussa oli kävijöitä vuonna 2013 yli 100 000 ja Hämeenlinnassa yli 20 000 (Turun Suurtorin keskiäika ry 2013; Hämeen keskiäikamarkkinat 2013). Turun keskiäikamarkkinoiden yhteydessä järjestetään käsityöläismarkkinat, ja sen vuoksi erilaisten tuotteiden tarjontaa oli runsaasti.

Keskiaikatapahtumissa ei myyty niinkään keskiaikavaatteita vaan materiaaleja, tarvikkeita, koruja ja muita asusteita oman asun valmistamista tai koristamista varten. Lapsille oli tarjolla keskiaikatapahtumissa esimerkiksi yksinkertaisia keskiaikaisia asuja, viittoja ja päähineitä sekä muuta kyseisen ajan rekvisiittaa kuten miekkoja ja kilpiä. Mielestäni lapsille suunnatut tuotteet oli enemmänkin naamiaisiin tai leikkeihin tarkoitettuja kuin varsinaiseen keskiaikaharrastamiseen. Aikuisille tapahtumissa myytiin enemmän nykyaikaisia luonnonmateriaaleista valmistettuja vaatteita ja asusteita kuin keskiaikavaatteita. Vaatteita myivät esimerkiksi Riiminka, Coconate ja Mimi. Heidän valmistamien tunikoiden hinnat vaihtelivat 70 euron ja 110 euron välillä.

Keskiaikatapahtumiin olivat pukeutuneet pääasiassa vain myyjät, työnäytöksien vetäjät, esiintyjät ja keskiaikaseurojen jäsenet, jotka useasti toimivat myös tapahtumien järjestäjinä ja keskiaikaleirien asukkaina. Kävijöiden joukosta saattoi havaita muutamia yksittäisiä henkilöitä, jotka olivat pukeutuneet tapahtumaan keskiaikatyylisiin. Yleensä heidän vaatteensa poikkesi edellä mainittujen henkilöiden vaatteista materiaaleilta, mallilta ja valmistustavoilta, jotka olivat kokonaan tai osittain nykyaikaisia. Todelliset keskiaikaharrastajat panostavat vaatetuksen aitouteen ihan eri tavalla, koska heillä on parempi tietämys kyseisen ajan vaatetuksesta. Kuvassa 1 on ryhmä keskiaikavaatteisiin pukeutuneita esiintyjä Turun keskiaikamarkkinoilla vuonna 2013. Heidän ympärillään näkyy nykyajan vaatteisiin pukeutuneita markkinakävijöitä.

KUVA 1. Markkinakansaa Turun keskiaikamarkkinolla vuonna 2013

Vuosien varrella ja erityisesti kesän 2013 keskiaikatapahtumissa tekemiäni havaintojen perusteella voin todeta, että keskiaikaharrastaminen on joillekin ihmisille tietynlainen elämäntapa. Yksi oleellinen osa harrastusta on opetella erilaisia kädentöitä ja valmistaa itse omat keskiaikavaatteensa erilaisiin tapahtumiin. Yhtenä osana keskiaikaharrastusta voi olla myös itsensä työllistäminen esimerkiksi esiintymällä kyseisissä tapahtumissa, myymällä niissä itse tehtyjä materiaaleja ja tuotteita.

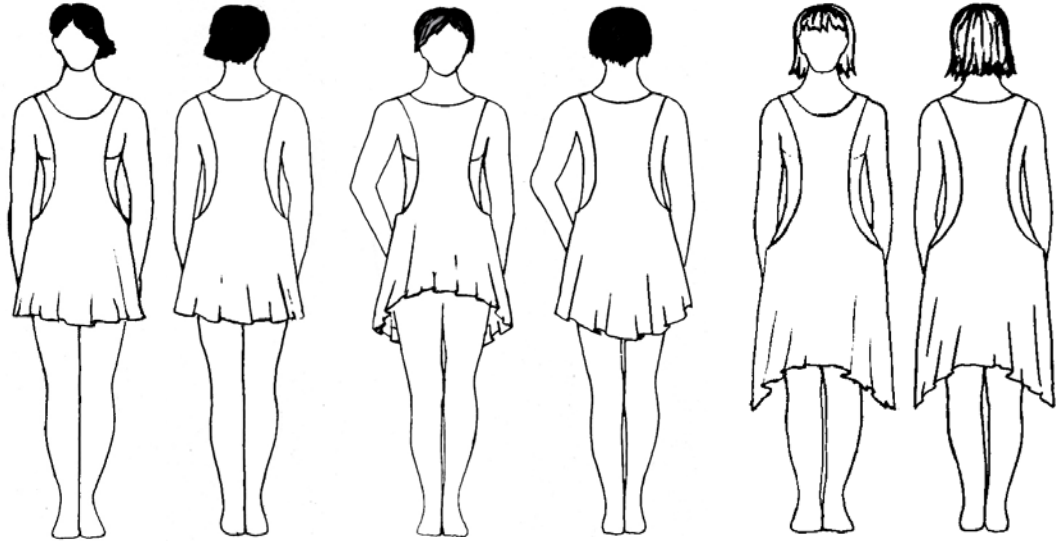
4 KESKIAIKAISEN VAATTEEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Keskiajan vaatteiden ja keskiakatapahtumien tutkimisen jälkeen tavoitteena oli valmistaa vaate, joka mukailee keskiajan vaatetyyliä. Vaatteessa oli tarkoitus käyttää kyseisen ajan materiaaleja ja yksityiskohtia, mutta silti sen oli tarkoitus olla nykyaikainen ja nykyaikaisilla menetelmillä valmistettu. Tässä luvussa kerrotaan vaatteen suunnittelun ja valmistuksen vaiheista sekä kokotaulukon laatimisesta ja sarjonnasta. Luvun lopussa kerrotaan myös hieman vaatteen hinnoittelusta.

4.1 Vaatteen suunnittelu ja materiaalin valinta

Tekemäni tutkimuksen pohjalta sain idean suunnitella keskiaikaisesta päällysmekosta nykyajan käyttöön sopivan vaatteen. Päällysmekon kaltaista vaatetta olisi helppo yhdistellä erilaisten vaatteiden kanssa ja pienillä kaavamuutoksilla siitä saisi valmistettua erityyppisen vaatteen, kuten esimerkiksi tunikan ja mekon. Lisäksi helman ja kaula-aukon mallia sekä kädenteiden korkeutta muuttamalla vaatteesta saisi helposti erinäköisen. Vaatetta voisi käyttää myös keskiaikatapahtumisissa yhdistelemällä siihen muita vaatteita ja asusteita, joita keskiajalla on käytetty. Halusin myös tehdä vaatteesta mahdollisimman yksinkertaisen ja helposti valmistettavan, jotta sen valmistaminen tulisi mahdollisimman edulliseksi.

Päätin suunnitella yhden vaatteen sijasta kolme vaatetta, jotta voisin käytännössä nähdä, kuinka vaatteen ulkonäkö muuttuu pienillä edellä mainituilla kaavamuutoksilla. Luonnostelin paperille kuvat kahdesta tunikasta ja mekosta (KUVIO 6). Kaikissa malleissa on kapeat yläosat ja isot kädentiet. Tunika 1:n kädentiet ylettyvät noin vyötärön korkeudelle. Helma on edestä ja takaa samanlainen, hieman kaarevan mallinen. Tunika 2 on edestä lyhyempi kuin takaa, ja sen kädentiet ylettyvät myös vyötärölle. Kaula-aukko on pienempi verrattuna tunikan 1 kaulaaukkoon. Mekko on edestä ja takaa noin polvipituinen ja sivuilta pidempi. Kädentiet siinä ylettyvät lantiolle saakka.

KUVIO 6. Luonnokset tunikasta 1 (vasen), tunikasta 2 ja mekosta.

Vaatteen materiaaliksi valitsin pellavan, jota oli yksi keskiajalla käytetyistä materiaaleista. Pellava on runkokuituihin kuuluva luonnonkasvi, jota pidetään vanhimpina tekstiilikasvina (Boncamber 1999, 117-118). Pellava on hengittävä, luja ja joustamaton materiaali, jolla on hyvä kosteudenimukyky sekä likaa hylkivä ominaisuus vahamaisen pintansa vuoksi. Oikein käytettynä pellava kestää kauan ja sen hyvät ominaisuudet paranevat vain pesujen myötä. (Linnan-kangas 2014.)

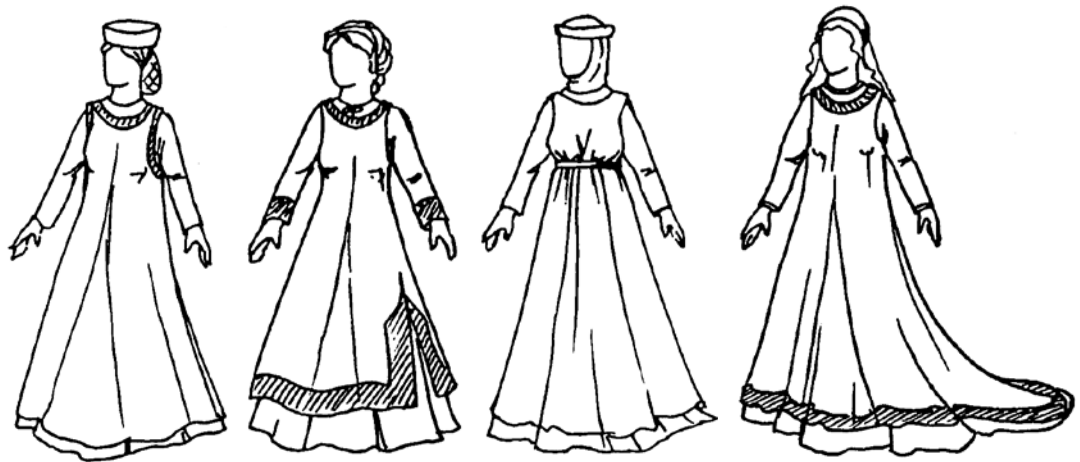
Pellava on myös ekologinen materiaali, koska sen kasvatusta ei vaadi paljoa lannoitteita tai torjunta-aineita ja se voidaan hyödyntää lähes 100 prosenttisesti. Pellavakasveista voidaan kuituraaka-aineen lisäksi hyödyntää muutkin osat; Pellavan siemenet voidaan käyttää ravintona, tai niistä voidaan puristaa pellavaöljyä ja siitä syntyvä puristusjäte taas hyödyntää eläinten rehuna. (Boncamber, 1999, 120; Nurmi 2009).

Pellavan joustamattomuuden vuoksi tuli vaateen suunnittelussa huomioida riittävät väljyydet ja tarpeeksi suuret kaula-aukot helpottamaan pukeutumista sekä lisäämään vaateen käyttömukavuutta. Vaateen väljyydet mahdollistavat myös vaateen sopivuuden vartalotyypiltään erilaisille ihmisille.

Tätä työtä varten hankin erilaisia pellavakankaita Viron kangaskaupoista. Toinen kauppa oli nimeltään AS Abakhan Fabrics ja toinen Tekser Grupp Oü. Osa ostamistani kankaista oli 100 prosenttisesti pellavaa ja osa pellavapuu villasekoitteita, joissa oli vähintään 85 prosenttia pellavaa. Kankaiden metrihinnat vaihtelivat kolmen ja kahdeksan euron välillä. Kilokankaina myydyt pellavapuu villasekoitteet olivat edullisempia kuin metritavarana ostetut kankaat.

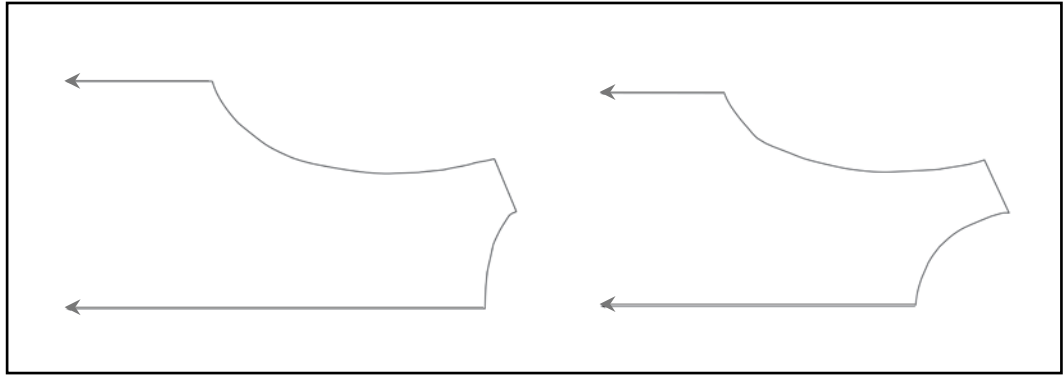
4.2 Kaavoitus ja mallikappaleiden valmistus

Vaatteiden kaavoituksessa käytin pohjana Sophias Ateljén (2001) ”Mönster till medeltidsdräkter: Kvinnodräkt från 1300-talet, över- och underklänning” päällysmekon kaavoja. Alla olevasta kuvioista 7 näkee Sophias Ateljén (2001) piirroksia erilaisista päällysmekoista, joita kaavoilla voi valmistaa. Tekemällä muutoksia esimerkiksi helman muotoon ja leveyteen saa mekosta erinäköisen.

KUVIO 7. Erilaisia päällysmekkomalleja. (Sophias Ateljé 2001.)

Kuositteluun valitsin S-koon kaavat (KUVIO 8) ja ensimmäiseksi kuositeltavaksi malliksi tunikan 1, jonka luonnos on nähtävissä aiemmin esitettyssä kuviossa 3. Suurensin kädenteitä laskemalla ja leventämällä niitä reilusti. Vyötärön kohdalta kavensin etu- ja takakappaleita kaksi ja puoli senttimetriä puoleltansa. Tunikan pituudeksi kaavoitin 86 senttimetriä edestä ja takaa keskeltä sekä 81 senttimetriä sivuilta, jotta sain helmasta hieman kaarevan.

KUVIO 8. Päällysmekon alkuperäiset kaavat (Sophias Ateljé 2001.)

Ensimmäiseksi valmistin tunikan 1, jotta voisin siinä huomautet epäkohdat korjata seuraavissa malleissa. Sovituksen perusteella päätin kaventaa keskietu- ja - takakappaleita rinnan korkeudelta, jotta kappaleiden reunat eivät tulisi sivuilta rintojen yli vaan jäisivät siististi rintojen päälle. Seuraaviin malleihin päätin myös lyhentää olan pituutta ja kaventaa helman leveyttä. Helman päärmeeseen en myöskään ollut tyytyväinen. Päärmeen leveys oli kaksi senttimetriä, ja vaikka se oli yksinkertainen, niin helmasta tuli mielestäni liian jäykkä. Kädenteiden ja kaula-aukon yksinkertaiset päärmeet olivat yhden senttimetrin levyisiä, eivätkä ne olisi voineet olla yhtään leveämmät kaarevien muotojen vuoksi. Päätin kokeilla seuraavaan malliin kapeita kaksinkertaisia päärmeitä kaula-aukkoon, kädenteille ja helmaan.

Tunikan 1 valmistamisen jälkeen kaavoitin ja ompelin tunikan 2. Tunikan keskietupituudeksi kaavoitin 73 senttimetriä, keskitakapituudeksi 98 senttimetriä ja kaula-aukosta tein pienemmän. Tunikan 2 sovitukseen perusteella päätin, että seuraavaksi valmistettavaan mekkoon teen yksinkertaisen kapean päärmeen helmaan, koska kapea kaksinkertainen päärme jäi myös liian jäykän oloiseksi. Kädentiet ja kaula-aukon päätin tehdä mekkoon myös yksinkertaisilla kapeilla päärmeillä, koska kaksinkertaisen päärmeen tekeminen vei enemmän aikaa kuin yksinkertaisen ja sen ompeleminen oli hankalampaa kaarevien muotojen vuoksi. Mielestäni yksinkertainen päärme oli kuitenkin ulkonäöllisesti siisti.

Kahden tunikan valmistamisen jälkeen kaavoitin ja ompelin mekon. Kädentiet kaavoitin lantiolle saakka, ja keskietu- ja keskitakapituuksiksi kaavoitin 95 senttimetriä sekä sivujen pituudeksi 114 senttimetriä. Mekon ompelun yhteydessä

huomasin, että sivusaumojen kärjet olisivat voineet olla joko loivemmat tai sitten terävät, jotta päärmeestä olisi tullut siistimpi. Sovituksen yhteydessä sain myös idean, että kädenteille sopisi hyvin nyöritys, jonka avulla vaatteeseen saisi enemmän istuvuutta ja mukavan yksityiskohtan. Kuvassa 2 on esitetty kaikki valmistamani mallikappaleet sekä esimerkit niiden yhdistämisestä erilaisten vaatteiden ja asusteiden kanssa.

KUVA 2. Tunikan 1, Tunikan 2 ja mekon mallikappaleet

4.3 Mitoitus

Vaatteiden valmistuksen jälkeen mietin niiden mitoitusta. Sophias Ateljén (2001) kaavoissa oli käytetty alla olevan taulukon 1 mittataulukkoa, mutta mielestäni ne eivät enää vastanneet valmistamieni vaatteiden mallikappaleiden mitoituksia. Tämän seurauksena päätin miettiä vaatteiden mitoituksen uusiksi ja laatia uuden kokotaulukon.

TAULUKKO 1. Sophias Ateljén (2001) mittataulukko.

KOKO	S	M	L
Rinnan ympäryys	84	96	110
Vyötärön ympäryys	66	78	92
Lantion ympäryys	90	102	115
Olan leveys	39	42	45
Hihan pituus	58	60	62

Uuden kokotaulukon (TAULUKKO 2) laatimista varten tutkin Naisten vaatetuksen mittataulukkoa N-2001, joka perustuu vuosina 1999-2001 tehtyihin mittauksiin. Mittataulukot on jaoteltu ikäryhmien, pituusluokkien ja vartalotyypin mukaisesti. Valitsin kokotaulukon laatimisen lähtökohdaksi 15-64-vuotiaiden ikäryhmän ja B vartalotyypin (normaali lantio), johon kuului suurin osa (28 prosenttia) valitsemani ikäryhmän mitatuista henkilöistä. Pituusluokaksi valitsin 164 senttimetriä, koska tähänkin kuului suurin osa (24 prosenttia) valitsemani ikäluokan mitatuista henkilöistä. (Finatex 2014.)

Päätin rajata vaatteet kattamaan Finatexin mittataulukon (2014) koot 36-48. Kokotaulukon (TAULUKKO 2) koko XS/S kattaa koot 36-40, koko M kattaa koot 40-44 ja koko L/XL kattaa koot 44-48. (Finatex 2014.) Rinnan ympäryksen vaihtelevuus ei ole merkittävä tekijä missään koossa, mutta lantion ympäryys on kaikissa malleissa ja vyötärön ympäryys tunikassa 1 ja 2. Mallit ovat sen verran väljiä esimerkiksi lantion kohdalta, että yksi koko istuu usealle erikokoiselle lantiolle. Tämän vuoksi päädyin kolmeen eri vaatekokoon.

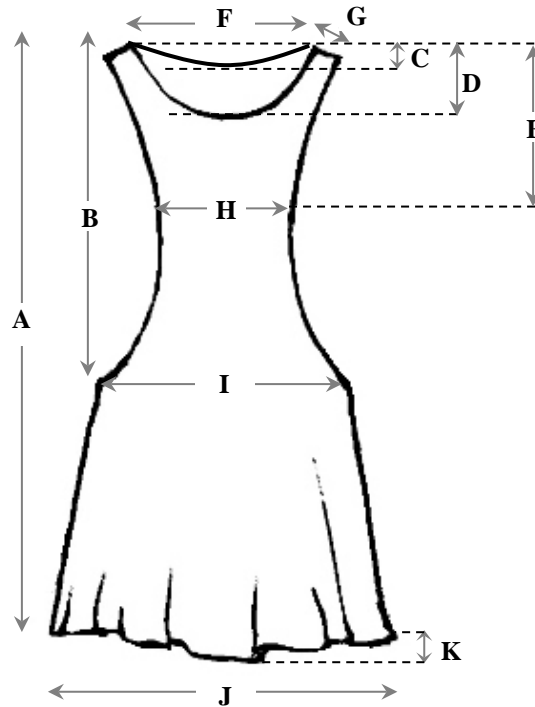
TAULUKKO 2. Kokotaulukko

KOKO	XS/S	M	L/XL
Rinnan ympäryys	84-96	92-100	100-110
Vyötärön ympäryys	64-72	72-80	80-88
Lantion ympäryys	86-96	96-104	104-114

Kokotaulukon laatimisen jälkeen laadin esimerkkimittataulukon tunikasta 1 (TAULUKKO 3) sarjontaa varten. Mitat taulukkoon on määritelty valmistetun tunikan 1 mitat kaavamuutosten jälkeen. Muiden kokojen mitoitus on laadittu kokotaulukon (TAULUKKO 2) pohjalta sarjontaa varten. Mittataulukon mittapisteenä näkee mittapistekuvasta kuviosta 9.

TAULUKKO 3. Tunikan 1 mittataulukko

Mittapiste		XS/S	M	L/XL
A	Oлка-helma pituus sivusta	81,0	81,5	82,0
B	Kädentien korkeus	43,5	44,0	45,0
C	Pääntien syvyys takana	4,0	4,0	4,5
D	Pääntien syvyys edessä	12,0	12,0	12,5
E	Oлка-rinta	26,0	26,5	27,0
F	Pääntien leveys	24,5	24,5	25
G	Olan pituus	5,0	5,5	6,0
H	Rinnan leveys	21,0	24,0	27,0
I	Kädentien leveys	43,5	47,5	51,5
J	Helman leveys	66,5	70,5	75,5
K	Helman korkeusero	5,0	5,0	5,0

KUVIO 9. Tunikan 1 mittapisteet

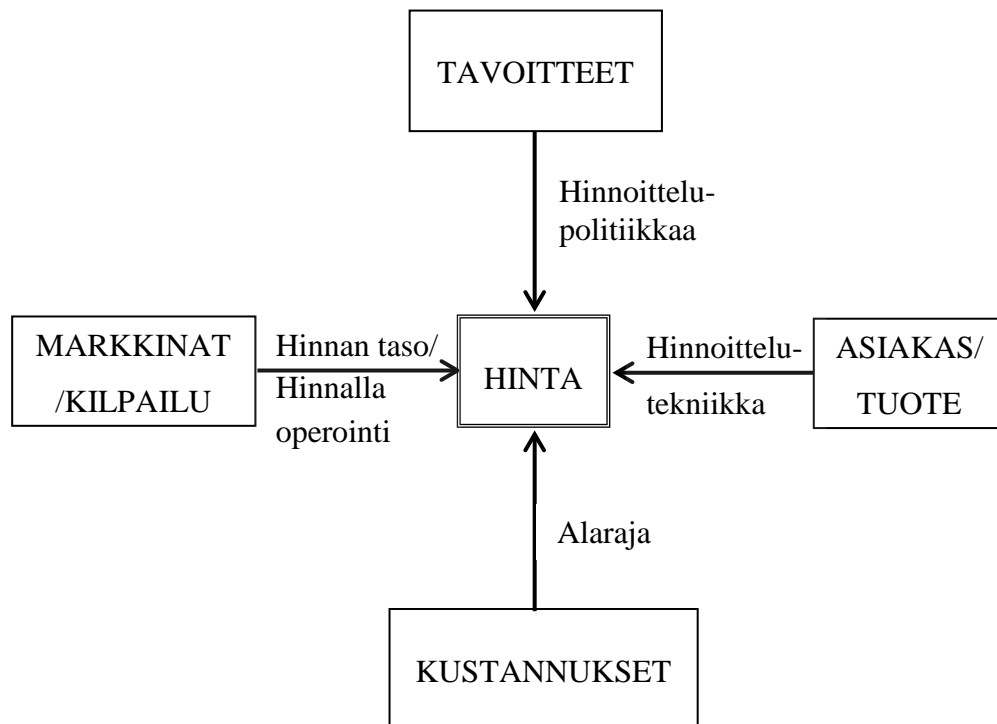
4.4 Hinnoittelu

Tuotteiden hinnoittelu on yksi yrityksen tärkeimpiä menestystekijöitä. Hinta vaikuttaa yrityksen kannattavuuteen, kilpailutilanteeseen ja imagoon. Yritys voi periaatteessa hinnoitella tuotteensa vapaasti, mutta hinnoittelussa kannattaa huomioida muun muassa kilpailijoiden määrä ja oman tuotteen erikoisuus. Jos tuote on esimerkiksi vakiotuote, jota moni muukin yritys myy, niin hinnoittelussa on vaikea poiketa markkinoiden hintatasosta. (Stenbacka ym. 2003, 195; Eklund & Kekkonen 2011, 86.)

Tuotteen hinnoitteluun vaikuttaa myös tuotteen elinkaari, jonka alussa uutuustuote voidaan hinnoitella halvemmaksi tai vastaavasti kalliiksi. Alhaisen hinnan politiikkaa käytetään silloin, kun tuotetta tehdään suuria määriä ja myynti halutaan nopeasti käyntiin. Liian alhaiseksi hintaa ei voi kuitenkaan laskea, ettei asiakas koe tuotetta heikkolaatuiseksi alhaisen hinnan vuoksi. Korkeaa aloitushintaa käytetään silloin, kun tuotteelle pyritään luomaan hyvä imago ja tuotteen uutuus on asiakkaille tärkeämpi kuin hinta. Vaarana korkean hinnoittelun politiikassa on,

että myyntimäärät jäävät pieniksi ja yritys menettää markkinaosuuksia. Alla olevassa kuviossa 10 kuvataan hinnan määritykseen vaikuttavia tekijöitä. (Rope 1995, 182-183; Stenbacka ym. 2003, 195; Eklund & Kekkonen 2011, 87.)

KUVIO 10. Hinnan määritykseen vaikuttavat tekijät (Rope 1995, 197).

Tuotteen hinnoittelumenetelmiä on olemassa erilaisia kuten esimerkiksi katetuotto ja voittolisähinnoittelu, jotka ovat kustannuksiin perustuvaa hinnoittelua. Yleisin tapa hinnoitella on katetuottolaskelmaan perustuva hinnoittelu. Tätä tapaa käytetään yleensä, kun muuttuvien kustannusten määrä on suhteellisen suuri. Muuttuvien kustannusten päälle, kun lisätään haluttu katetuotto, saadaan tuotteen arvonlisäveroton hinta. Katteen tulee olla sen verran suuri, että se kattaa kiinteät kustannukset ja tavoitellun voiton. Voittolisähinnoittelussa tuotteelle kohdistetaan kaikki yrityksen kustannukset, sekä kiinteät että muuttuvat ja tämän päälle lisätään haluttu voitto. (Kotro 2007, 98; Eklund & Kekkonen 2011, 89, 91.)

Valitsin tuotteeni hinnoittelutavaksi katetuottolaskemaan perustuvan hinnoittelun, koska tiedossa olevien muuttuvien kustannusten pohjalta oli helpompi lähteä miettimään tuotteen hintaa. Muuttuvat kustannukset tässä tapauksessa ovat esi-

merkiksi käytetyt materiaalit ja valmistamiseen käytetty työaika. Kankaan menekki on laskettu 140 senttimetriä leveän kankaan mukaan ja kaikkien kokojen menekki huomioiden. Kankaan hinnaksi määrittelin kuusi euroa metriltä, mikä oli hankkimieni kankaiden keskihinta. Työn hinnaksi määrittelin 9,75€/tunti, tekstiili- ja vaatetusteollisuuden työehtosopimuksen mukaisesti (TEAM 2014). Lisäsin tuntipalkkaan työnantajan maksamat henkilöstösivukulut, jotka ovat muun muassa eläkemaksut, lakisääteiset vakuutukset ja lomarahat. Käytin kertoimena lukua 1,6. Esimerkkilaskelman kustannuksista näkee alla olevasta taulukosta 4.

TAULUKKO 4. Esimerkki tunikan 1 kustannuslaskelmasta.

TUNIKA 1			
Materiaali	Menekki	Yksikköhinta	Hinta
Kangas	0,95 m	6 €/m	5,70 €
Lanka ja muut tarv.	1	3 €	3,00 €
Materiaalikustannukset yhteensä			8,70 €
Valmistus	Aika/h	Työn hinta €/h	Hinta
Leikkuu	0,4	15,60	6,24
Ompelu	0,7	15,60	10,92
Viimeistys	0,10	15,60	1,56
Valmistuskustannukset yhteensä			18,72 Eur
Tunikan omakustannushinta			27,42 Eur
Kate (100% tuotteen omakustannushinnasta)			27,42 Eur
Tunikan myyntihinta, sis. Alv 24%			68,00 Eur

Katteen tulee kattaa yritystoimintaan liittyviä kiinteitä kuluja, jotka tässä tapauksessa voisivat olla esimerkiksi hallintokulut, myyntipaikkavuokrat sekä koneista ja laitteista syntyvät kustannukset. Vaatteen myyntihintaan vaikutti samantapaisten vaatteiden yleinen hintataso, jota olen selvittänyt luvussa 3. Koska yllä oleva kustannuslaskelma (TAULUKKO 4) on tehty yhden vaatteen valmistuksen pohjalta, niin suurempia eriä valmistaessa saadaan muuttuvat kustannukset pienemmiksi ja näin katteen osuutta kasvatettua.

5 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia keskiajan pukeutumistyyliä, keskiaikaharrastamista sekä keskiaikavaatteiden käyttöä ja saatavuutta nykypäivänä.

Tavoitteena oli suunnitella ja valmistaa nykyaikainen vaate, joka mukailee keskiajan vaatetyyliä. Vaatteessa oli tarkoitus käyttää kyseisen ajan materiaaleja ja yksityiskohtia, mutta silti sen oli kuitenkin tarkoitus olla nykyaikainen ja nykyaikaisilla menetelmillä valmistettu.

Opinnäytetyöprosessi aloitettiin tutkimalla keskiaikaista pukeutumista: minkälaisia malleja, materiaaleja ja värejä on käytetty ja kuinka luokka- ja sukupuolierot vaikuttivat niihin. Tämän jälkeen tutkittiin keskiaikaharrastamista ja siihen oleellisesti liittyvää pukeutumista. Mistä keskiaikavaatteita saa ostettua, kuka niitä valmistaa ja löytyykö minkälaisia ohjeita ja kaavoja keskiaikaisten vaatteiden valmistamiseen, jos itse niitä haluaa tehdä? Lisäksi tutkittiin, että valmistaaako joku sellaisia keskiaikaisia vaatteita, jotka eivät muistuta liikaa esimerkiksi teatteri- tai roolipelivaatteita, mutta voisi tarvittaessa käyttää esimerkiksi keskiaikatapahtumissa. Yhtenä tutkimuksen osana oli havaintojen tekeminen keskiaikavaatteiden käytöstä ja saatavuudesta kesän 2013 keskiaikatapahtumissa.

Tutkimustyön pohjalta suunnittelin ja valmistin mallikappaleet kahdesta tunikasta ja yhdestä mekosta, jotka mukailevat keskiajan vaatetyyliä, mutta ovat nykyaikaisia. Oikeat materiaalivalinnat, yksinkertaiset valmistusmenetelmät ja mallin helppo muunneltavuus olivat oleellinen osa vaatteiden suunnittelua ja toteutusta.

Suunniteltuja vaatteita voi myös käyttää keskiaikatapahtumissa, kun niihin yhdistetään muita keskiaikaisia vaatteita ja asusteita. Valmistetuille vaatteille laadittiin kokotaulukko ja sarjontaa varten mittataulukko. Lisäksi tutkittiin vaatteiden hinnoittelua varten erilaisia hinnoittelutapoja.

Keskiaika osoittautui yllättävän haasteelliseksi tutkimuskohteeksi, koska keskiajan alkamisesta ja loppumisesta ei ole selkeää tietoa. Keskiaika on lisäksi ollut eri maissa eri aikaan ja pukeutumistyyli on myös vaihdelleet maasta riippuen. Paneuduin tutkimuksessani Euroopan keskiaikaan ja tein eri lähteiden perusteella

oman arvion siitä, minkälaisia keskiajan vaatteet yleisellä tasolla olivat ja miltä ne näyttivät.

Keskiaikaseuroista ja keskiaikaharrastamisesta sai hyvin tietoa Internetistä. Eri-laisten keskiaikaseurojen ja -tapahtumien määrä yllätti. Tiesin, että Suomessa on olemassa keskiaikaseuroja, mutta en tiennyt, että osa järjestöistä on Suomen keskiaikaseuran jäsenyhdistyksiä ja sitä kautta osana maailmanlaajuisia järjestöä. Eri keskiaikatapahtumissa itse käyneenä, tiesin niiden olemassa olosta, mutta en siitä, että niitä on vuosien saatossa tullut koko ajan lisää. Tämä kertoo siitä, että ihmiset ovat tosiaan kiinnostuneet erilaisista arjesta poikkeavista elämyksistä ja ohjelmista, joita keskiaikatapahtumat tarjoavat.

Internetistä sai myös hyvin tietoa keskiaikaisesta vaatetarjonnasta, vaatteiden valmistamisesta ja niiden vuokraamisesta. Saadun tiedon perusteella pystyi päättämään, että Suomessa ei taida olla kunnollisia markkinoita keskiaikavaatteille, koska ulkomaalaisten verkkokauppojen tarjonta oli todella suurta verrattuna siihen, mitä Suomessa myytäviä keskiaikavaatteita löytyi. Paremmin saa varmaan myytyä suunnittelemani kaltaisia vaatteita, joita voi pukea päälle muuallekin kuin keskiaikatapahtumiin. Suunnittelemani vaateen valmistamista ja myymistä voisi ainakin alkuun kokeilla sivutoimisena yrittämisenä tai harrastusmielessä.

Keskiaikaharrastajat tekevät pääasiassa itse vaatteensa, koska ne on suhteellisen helppoja toteuttaa ja kaavoja niiden tekemiseen jaetaan myös ilmaiseksi. Ihminen, joka ei harrasta keskiaikaa, ei varmaan myöskään ole innostunut satunnaisesti käytettäviä vaatteita ostamaan tai itse tekemään. Keskiajan harrastaminen niinkin näkyvästi kuin pukeutumalla keskiaikavaatteisiin erilaisiin tapahtumiin, vaatii myös ihmiseltä tietynlaista uskaltautumista heittäytyä aivan toisenlaiseen maailmaan ja elämäntyyliin. Tämän vuoksi keskiajasta kiinnostuneet ihmiset hakeutuvat toisten samoista asioista kiinnostuneiden ihmisten seuraan ja muodostavat omat harrastuspiirinsä ja keskiaikajärjestöt, joiden kautta pukeutumisesta keskiaikatapahtumiin tulee luonnollinen osa keskiaikaharrastamista.

Keskiaikatapahtumissa käyminen tutkimusmielessä oli myös mielenkiintoista. Havaintoja oli helppo tehdä esimerkiksi pukeutumisen suhteen, koska pukeutunei-

ta ihmisiä oli niin vähän kävijämääriin nähden. Omat aikaisemmat kokemukset ja kiinnostus keskiajasta auttoi myös tunnistamaan, ketkä tapahtumissa olivat todellisia keskiaikaharrastelijoita vaatteineen ja eläytymisineen keskiajan henkeen.

Tämän opinnäytetyön pohjalta jatkosuunnitelmaehdotuksina on laatia esimerkiksi liiketoimintasuunnitelma, jonka avulla pystyy hahmottamaan ja suunnittelemaan paremmin valmistetun vaateen myyntiin ja mahdolliseen yritystoimintaan liittyviä asioita ja kannattavuutta. Toisena ehdotuksena on laajentaa vaatemallistoa muilla vaatteilla kuten esimerkiksi hihallinen mekko, jota voisi käyttää yksin tai yhdessä jonkun jo suunnittelemani vaateen kanssa. Lisäksi voisi suunnitella asusteita ja muita pieniä vaatekappaleita, joita voisi yhdistää edellä mainittuihin vaatteisiin. Nämä asusteet voisivat olla myös keskiajan pukeutumistyyliä mukailevia. Yhtenä esimerkkinä nykyaikaistettu huppu, jota voisi käyttää niin pään suojana kuin nykypäivän tuubihuivin tavoin kaulalla, hupun ollessa pois päästä.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Boncamper, I. 1999. Tekstiilioppi kuituraaka-aineet. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Contini M. 1967. Muoti kautta aikojen. Helsinki: Sanoma Osakeyhtiö.

Eklund I., Kekkonen H. 2011. Toiminnan kannattavuus. Helsinki: WSOYpro Oy.

Hansen H., 1957. Muotipuku kautta aikojen, pukuhistoriallinen värikuvasto. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Hovi S., Maahinen H., Niemi K. 2013. Keskiajan puvut. Helsinki: Art House.

Koskimies L. 1983. Pukeutumisen historia: kietaisuasusta empiretyyliin. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kotro M. 2007. Yrityksen kannattavuus ja rahoitus: aloittavan ja pk-yrityksen näkökulma. Helsinki: Edita.

Lamberg M., Lahtinen A. & Niiranen S. 2009. Keskiajan avain. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lister M. 1972. Costumes of everyday life. An illustrated history of working clothes 900-1900. London: Barry & Jenkins Ltd.

Luoma T. & Luoma-Tuominen J. 2008. Muoti-ilmioitä antiikista nykyaikaan. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Rope T. 1995. Markkinointiosaaminen. Helsinki: KY-palvelu.

Ruby J. 1994. Costume in context: Medieval times. London: B.T. Batsford Ltd.

Sophias Ateljé. 2001. Mönster till medeltidsdräkter: Kvinnodräkt från 1300-talet, över- och underklänning, åtta varianter och fler kombinationsmöjligheter. Visby: Sophias Ateljé

Stenbacka J., Mäkinen I., Söderström T. 2003. Kannattavuuden avaimet. Helsinki: WSOY.

Tierney T. 2003. Historic costume: from ancient times to the renaissance: CD-ROM and book. Mineola (NY): Dover, cop.

Vahtola J. 2003. Suomen historia. Jääkaudesta Euroopan unioniin. Keuruu: Otavan Kirejapaino Oy.

Elektroniset lähteet

Alasin ry. 2014. Yhdistys. [viitattu 18.4.2014]. Saatavissa: <http://www.alasin.org/tietoja-yhdistyksesta>

Artistiasu Oy. 2014a. Asujen vuokraus. Teemat. [viitattu 19.4.2014]. Saatavissa: <http://www.artistiasu.fi/teemat>

Artistiasu Oy. 2014b. Asujen vuokraus. Vuokrauskäytännöt. [viitattu 19.4.2014]. Saatavissa: <http://www.artistiasu.fi/vuokraaminen>

Harmaasudet ry. 2014. Yhdistys. [viitattu 18.4.2014]. Saatavissa: <http://www.harmaasudet.fi/yhdistys/>

Arvonen, P. Keskiaika kiehtoo [verkkolehti]. Toisin sanoen. [viitattu 20.4.2014]. Saatavissa: Turun suurtorin keskiaika ry. 2014

Bergman K. 2014. Kynttilän valoa ja miekkojen kalsketta – harrastuksena keskiaika. Oiva opiskelijaportaali. Turun ammatti-instituutti. [viitattu 20.4.2014]. Saatavissa: <http://oiva.turkuai.fi/ajankohtaista.php?aiheid=115>

Finatex Tekstiili- ja vaateollisuus Ry. 2014. Naisten vaatetuksen mittataulukko N-2001. [viitattu 27.4.2014] Saatavissa:

<http://www.finatex.fi/toimiala/tuotemerkinnat/muut-merkinnat/kokomerkinnat.html#.UzPoHIXDXWU>

Hämeen keskiaikamarkkinat. 2013. Keskiaikainen kiitos kaikille kävijöille! Uutinen 19.8.2013. [viitattu 24.4.2014]. Saatavissa:

<http://www.keskiaikamarkkinat.fi/page/2/>

Hämeen keskiaikamarkkinat. 2014. Pukuvuokraus. [viitattu 19.4.2014]. Saatavissa: <http://www.keskiaikamarkkinat.fi/yhdistys/pukuvuokraus/>

Kaakko135°. 2013. Kaakon kesän 2013 monipuolinen tarjonta toi runsaasti matkailijoita seudulle. Tiedote 20.9.2013. ePressi. [viitattu 19.4.2014]. Saatavissa: <http://www.epressi.com/tiedotteet/matkailu/kaakon-kesan-2013-monipuolinen-tarjonta-toi-runsaasti-matkailijoita-seudulle.html>

Linnan-kangas. 2014. Pellavan ominaisuudet ja hoito. [viitattu 15.4.2014.] Saatavissa: http://www.linnan-pala.fi/index.php?sivu=hae_sisalto&id=14&tt=1397905007

Nurmi, A. 2009. Lisää vihreitä vaatteita: pellava ja nokkonen. Vihreät vaatteet. [viitattu 15.4.2014]. Saatavissa: <http://www.vihreatvaatteet.com/lisaa-vihreita-kankaita-pellava-ja-nokkonen/>

Ryöppy T. 2014. Oranssu uni yrityksen kotisivut. [viitattu 21.4.2014]. Saatavissa: <http://www.oranssiuni.fi/>

Sanoma Lehtimedia Oy. 2014. Verlan aika –salailu ärsyttää Jaalassa. Uutinen 12.2.2014. Kouvolan Sanomat. [viitattu 19.4.2014] Saatavissa:

<http://www.kouvolansanomat.fi/Online/2014/02/12/Verlan+aika+-salailu+%C3%A4rsytt%C3%A4%C3%A4+Jaalassa/2014216921386/4>

Society for Creative Anachronism, Inc. 2014. [viitattu 20.4.2014] Saatavissa:

<http://www.sca.org/>

Suomen keskiaikaseura ry. 2014a. Yhdistys. Suomen keskiaikaseura ry (SKA). viitattu [19.4.2014]. Saatavissa: <http://www.aarnimetsa.org/fi/yhdistys>

Suomen keskiaikaseura ry. 2014b. Toimintaa. viitattu [19.4.2014]. Saatavissa: <http://www.aarnimetsa.org/fi/toimintaa>

Suomen keskiaikaseura ry. 2014c. Toimintaa: tieteet ja taiteet. viitattu [19.4.2014]. Saatavissa: <http://www.aarnimetsa.org/fi/toimintaa/tieteet-ja-taiteet>

Suomen Lions-liitto ry. 2014. Aktiviteetit, keskiaikaiset puvut. [verkkajulkaisu]. [viitattu 19.4.2014]. Saatavissa: http://www.verkkoviestin.fi/lionsporvoorose/aktiviteetit/keskiaikaiset_puvut/

TEAM teollisuusalojen ammattiliitto ry. 2014. Tekstiili ja vaateusteollisuuden työehtosopimus 1.3.2014-30.11.2016. [viitattu 24.4.2014]. Saatavissa: http://www.teamliitto.fi/edunvalvonta/tyoehtosopimukset/taulukkopalkat/tekstiili-ja_vaateteollisuus/

Turun Suurtorin keskiaika ry. 2013. Keskiaikaisilla markkinoilla oli torin täydeltä keskiaikaa! Tiedote 5.7.2013. [viitattu 19.4.2014]. Saatavissa: <http://keskiaikaisetmarkkinat.fi/ajankohtaista/2013/07/torin-taydelta-keskiaikaa/>

Turun Suurtorin keskiaika ry. 2014a. Keskiaikaisten markkinoiden värikkäät vuodet. [viitattu 19.4.2014] Saatavissa: <http://keskiaikaisetmarkkinat.fi/info/keskiaikaisten-markkinoiden-varikkaat-vuodet/>

Turun Suurtorin keskiaika ry. 2014b. Pukuvuokraamo. [viitattu 19.4.2014]. Saatavissa: <http://keskiaikaisetmarkkinat.fi/info/pukuvuokraamo/>

Vivican viivakoodi Ky. 2014. Keskiaika. [viitattu 26.4.2014]. Saatavissa:

http://www.leikkaa-ompele.fi/products.php?cat_id=11

Wikipedia vapaa tietosanakirja. 2013. Keskiaikatapahtuma.[viitattu 19.4.2014]

Saatavissa: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Keskiaikatapahtuma>

Muut lähteet

The Museum of Medieval Stockholm. 2013. Medieval costume. Tukholma. Vierailu museossa 23.4.2013.